

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (Положення Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України № 2222-IV від 08.12.2004, № 2952-VI від 01.02.2011, № 586-VII від 19.09.2013, визнано такими, що є чинними на території України Постановою Верховної Ради України № 750-VII від 22.02.2014).
2. Юридична енциклопедія: у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 1: А–Г. – 1998. – 341 с.
3. Кравчук М.В. Проблеми теорії держави і права / М.В. Кравчук. – Тернопіль: Терно-граф, 2015.– 480 с.
4. Авакян Т. А. Верховенство права як основоположний принцип державної політики у сфері внутрішніх справ / Т. А. Авакян // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 2. – С. 124-134.
5. Лемак В. Принцип верховенства права в Україні: основні загрози / В. Лемак // Право України. – 2010. – № 3. – С. 44–52.
6. Багрій О. Конституційні принципи верховенства права та верховенства Конституції України у правовій системі України / О. Багрій // Правничий часопис Донецького університету. – 2010. – № 2. – С. 143-149.
7. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М.: БЕК, 1995. – 320 с.
8. Головатий С. П. Верховенство права: ідея, доктрина, принцип: монографія: У 3-х кн. / С. П. Головатий. – К.: Фенікс, 2006. – 1747 с.

Дживра С.І.

студент III курсу

юридичного факультету

*Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ*

Кравчук В. М.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА ТА ЇЇ НОРМАТИВНА ОСНОВА

Актуальність даної теми полягає в тому, що на даному етапі свого розвитку Україна переживає глибоку політичну кризу. Дослідження будь-яких аспектів політичної системи є потрібною і важливою діяльністю для її подальшого реформування. Досягнення добробуту в країні, високого рівня економічного та культурного розвитку, можливе лише через ефективне управління державою, передумовою якого повинно стати реформування політичної системи.

Зважаючи на актуальність і гостроту даної проблематики, її дослідженням займається численна когорта вчених юристів та політологів, серед яких: Ю. Агешина, В. Горбатенко, О. Іванило, В. Макаренко, Р. Макуєва, М. Марченко, В. Нерсесянец, В. Теліпко, Ф. Фаткулліна, О. Юристовський.

Метою даної роботи є характеристика і аналіз одного із найважливіших, на наш погляд, компонентів політичної системи суспільства – її нормативної основи, як підсистеми у взаємозв'язку із іншими підсистемами політичної системи.

Для ефективного дослідження нормативної основи політичної системи суспільства необхідно насамперед з'ясувати сутність поняття «політична система» і її значення у побудові сучасної демократичної держави та суспільства.

Політичну систему суспільства досліджували протягом багатьох століть, починаючи від Аристотеля. Але вагомих результатів було досягнуто лише в ХХ ст., після впровадження Д. Істоном методу системного аналізу («політична система», «системний аналіз політичного життя»). Це дало можливість вченим перейти від вивчення окремих фактів, які мають значення виключно для функціонування політичних систем, до створення загальної теорії. Отож, в 50-х роках ХХ ст. американський вчений політолог Д. Істон розробив теорію політичної системи та ввів у науковий обіг цей термін, який сьогодні широко розповсюджений у політичній, юридичній науці. Вже сама поява цього терміну відображає серйозні зміни, котрі сталися в політичній сфері, відносинах та явищах. Різноманітні політичні процеси, що відбуваються у суспільстві є взаємопов'язаними та становлять цілісну категорію. Означена властивість політичних явищ і вкладається в поняття «політична система».

Моделі функціонування політичної системи розробляли також і Т. Парсонс, Г. Спіро, К. Кулчар та інші західні вчені. Також це питання вивчали і Дж. Коулмен, К. Гаджієв, Ж. Блондель.

Завданням політичної системи суспільства є забезпечення неперервності, взаємопов'язаності й координації діяльності різних політичних суб'єктів для здійснення поставлених цілей. Дане поняття було винайдено для того, щоб відтворити два конкретні моменти в політичній науці, а саме:

1) цілісність політики як самостійної сфери суспільства, яка являє собою сукупність взаємодіючих елементів (держави, партій, лідерів тощо);

2) характер зв'язку політики із зовнішнім оточенням (культурною сферою, економічною, іншими державами).

Вивчення політичної системи суспільства надзвичайно важливе для розуміння політичного життя будь-якого суспільства, для прогнозування напрямів і перспектив розвитку вітчизняної державно-правової реальності. Вона гармонізує суспільні відносини, визначає механізми вирішення соціальних конфліктів і запобігання кризовим явищам.

У науковій літературі є різні погляди як на тлумачення поняття «політична система суспільства», так і на сутність цього феномена. Прихильники соціологічної теорії обміну вважають політичну систему інститутом, який підтримує стабільність загальних правил щодо відносин

обміну. Згідно з конфліктологічними концепціями, політична система є інструментом легалізації та продуктивного розв'язання соціальних конфліктів [1]. На думку С.Л. Лисенкова, політична система суспільства – це система матеріальних і нематеріальних елементів, які функціонують і взаємодіють у сфері управління справами суспільства, тобто при здійсненні політичної влади. Також варто зазначити, що на думку С.Л. Лисенка політична система суспільства являється нематеріальним компонентом [2, с. 47].

Політичній системі притаманна певна структура, адже вона складається з декількох взаємодіючих підсистем. В юридичній літературі немає одного підходу до визначення кількості цих структурно-функціональних складових. Найбільш конструктивним вважаємо підхід, за якого до підсистем відносять: культурну, функціональну, комунікативну, а також нормативну. Декотрі вчені додатково вказують інституціональну (організаційну) та ідеологічну підсистеми [3]. Однак, немає суперечок з приводу наявності нормативної або, як її ще називають, регулятивної підсистеми. Власне основою даної підсистеми є політичні, правові і моральні норми, а також звичаї та традиції. Завдяки цьому політична система здійснює регулятивний вплив на поведінку громадян та на діяльність інститутів.

Змістом нормативної основи політичної системи суспільства є правові й політичні норми. До провідних політичних норм належать державні норми, головним чином правові, а також ті, що мають юридичну обов'язковість, а саме: норми громадських організацій, трудових колективів, кооперативів, які регламентують їх внутрішнє життя і норми громадських організацій, що стосуються їх взаємовідносин з іншими організаціями, а саме з: партійними, громадськими; звичаї; традиції політичного життя.

У системі нормативного регулювання політичних відносин важлива роль відводиться правовим нормам. Система правових норм не тільки може впливати на політичні відносини у напрямку їх зміцнення і розвитку, а й чинити певний деструктивний вплив.

Політика і право нерозривно пов'язані між собою. Проте право є не тільки вираженням політики, а й закріпленням її. Воно активно впливає на політичну діяльність, зливається з нею. Тому, правові норми – це загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені державою з метою регулювання суспільних відносин, забезпечені всією її силою, у тому числі примусовою [4, с. 138].

Також важлива роль права, правових норм в житті суспільства і його суб'єктів обумовлена тісним зв'язком з державою і характером такого зв'язку. Саме у цьому відмінність права від інших нормативних систем, що регулюють суспільне життя: норм моралі, релігії, традиційних стереотипів поведінки та ін. Тільки держава спроможна забезпечити через механізм влади управління, правосуддя, розробку і реалізацію єдиних, загальнообов'язкових, чітко визначених типових діапазонів для

взаємовідносин і поведінки в суспільстві, порушення яких невідгідне, тягне за собою державні заходи впливу та покарання. Але, як і в кожному суспільстві, в Україні є і такі соціальні сили, які дотримуються інших, аніж панівні, політичних принципів і норм, які у випадку їх реалізації дестабілізують існуючу політичну систему. Через політичні і правові норми та принципи одержують офіційне визнання і закріплення певні соціальні інтереси та політичні устрої. За допомогою політичних та правових принципів та норм політико-владної структури інформують суспільство, соціальні групи, окремих індивідів, вірогідну опозицію, обґрунтовують політичні рішення, що приймаються, і визначають своєрідну модель поведінки всіх учасників політичного життя. Суб'єкти політичного життя, політичного керівництва і управління, закріплюючи в принципах і нормах заборони і обмеження, погодженість інтересів і заохочення ініціативи, чинять регулюючий вплив на політичні відносини, а через них і на інші види суспільних відносин. Природно, йде формування політичної свідомості і поведінки суб'єктів політичної діяльності, вироблення у них установок, що відповідають принципам політичної системи [5, с. 233].

Отже, нормативна основа політичної системи суспільства є невід'ємною її функціональною підсистемою, без якої держава не може існувати. Ефективність функціонування політичної системи суспільства полягає у стабільності і якості її нормативної основи, яка взаємодіє з іншими підсистемами. Завдяки правовим, політичним, моральним нормам і цінностям, традиціям та звичаям, політична система здійснює регулятивний вплив на діяльність інститутів та поведінку громадян.

Список використаних джерел

1. Андрусяк Т. Г. Теорія держави і права: навчальний посібник / Т. Г. Андрусяк. – Львів: Фонд «Право для України», 1997. – 197 с.
2. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права: навчальний посібник / С.Л. Лисенков. – К.: Юристконсульт, 2006. – 355 с.
3. Бурдоносова М. А. Аспекти визначення соціально-нормативної основи політичної системи суспільства / М. А. Бурдоносова // Матеріали юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій», 25 лютого 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1187%3A190216-16&catid=141%3A1-0216&Itemid=175&lang=ru
4. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є – вид., змін. й доповн. / М.В. Кравчук (авт.-упоряд.). – К.: Правова єдність, 2014. – 608 с.
5. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику: підручник / М. І. Грибан, В.Г. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.